

**De invloed van de voorbereiding en uitvoering/evaluatie
van de methode ‘Spelend Ontwikkelen’ op de
proceskwaliteit voor verschillende activiteiten**

Definitieve versie

Master’s thesis

Utrecht University

Master’s programme in Clinical Child, Family and Education Studies

Student: N. (Nina) van Kommer (6150098)

Supervisor: Bodine Romijn

Second assessor: Saskia van Schaik

26-05-2019

Abstract

Background: The majority of the toddlers go to a day care center. That is why, in recent years, much attention has been paid to improving the quality of day care centers, since this has positive effects on the development of the children. Educational programs improve this quality. An example of such an educational program is the method ‘Spelend Ontwikkelen’

Aim: The aim of this research is to examine the effect of the implementation of the method ‘Spelend Ontwikkelen’ with regard to the process quality. This research also examines whether the process quality is different for different activities, such as free play, meal times and educational activities.

Method: Observations have been done in 40 day care centers using the CLASS to determine the process quality. The teachers also had to fill in a questionnaire about the implementation of the method.

Results: The emotional quality is much higher than the educational quality. Further, a significant effect was found between the preparation of the method and the process quality. No significant effect was found between the implementation and evaluation and the process quality. Besides, the emotional quality was the lowest for during meal times. The educational quality was the highest for the educational activities.

Conclusion: More attention needs to be paid to the educational quality to improve the process quality and thereby the development of the children. Also, more research should be done to the implementation of the method.

Keywords: day care centers, process quality, implementation, educational programs

De invloed van de voorbereiding en uitvoering/evaluatie van de methode ‘Spelend Ontwikkelen’ op de proceskwaliteit voor verschillende activiteiten.

In Nederland gaat de meerderheid van de kinderen naar een kinderdagverblijf of de peuterspeelzaal (Centraal Bureau van de Statistiek, 2018). In de levensjaren van nul tot zes jaar wordt de basis gelegd op het gebied van de sociaal-emotionele-, cognitieve-, en taalontwikkeling (Thomason & La Paro, 2009; Slot, 2014). Deze eerste levensjaren zijn belangrijk voor de verdere ontwikkeling van het kind, omdat kinderen dan nog erg beïnvloedbaar zijn (Slot, 2014). Doordat veel kinderen naar het kinderdagverblijf gaan is er de laatste jaren veel aandacht voor het verbeteren van de educatieve zorg op deze voorschoolse opvangvoorzieningen (Slot, 2014). De kwaliteit van deze voorschoolse opvangvoorzieningen is tot 2008 gedaald (Helmerhorst, Riksen-Walraven, Gevers Deynoot-Schaub, Tavecchio, & Fukkink, 2015). In 2012 was er een kleine stijging te zien in kwaliteit (Fukkink et al., 2013). Uit de landelijke kwaliteitsmonitor kinderopvang blijkt dat er positieve resultaten te zien zijn op het gebied van de kwaliteit, maar dat er nog steeds ruimte is voor verbetering (Slot, Jepma, Muller, Romijn, & Leseman, 2018). Het streven naar kwaliteitsverbetering is van belang, omdat een hoge kwaliteit positieve effecten heeft op de ontwikkeling van het kind (Burchinal et al., 2016; Fukkink, Gevers Deynoot-Schaub, Helmerhorst, Bollen, & Riksen-Walraven, 2013; Slot, 2018). Speciale programma’s kunnen worden ingezet om deze kwaliteit te verhogen. (Mashburn et al., 2008; Leseman & Slot, 2014). In huidig onderzoek wordt daarom gekeken naar de proceskwaliteit van kinderdagverblijven en het effect van het programma ‘Spelend Ontwikkelen’ op deze proceskwaliteit.

De kwaliteit van voorschoolse opvangvoorzieningen

De kwaliteit van voorschoolse opvangvoorzieningen kan onderverdeeld worden in twee aspecten: structurele kwaliteit en proceskwaliteit (Slot, 2015; Slot, 2018). Bij structurele kwaliteit gaat het om de gestructureerde factoren zoals, groepsgrootte, teacher-child ratio, opleidingsniveau van de pedagogisch medewerker en het aanbod van activiteiten. Onder proceskwaliteit vallen de interactie en ervaring tussen de pedagogisch medewerkers en de kinderen (Slot, 2015). Structurele kwaliteit en proceskwaliteit hangen met elkaar samen, waarbij de structurele kwaliteit de proceskwaliteit beïnvloedt. Een hoge structurele kwaliteit leidt tot een hoge proceskwaliteit. Daarnaast beïnvloedt de structurele kwaliteit de ontwikkeling van het kind indirect en de proceskwaliteit beïnvloedt de ontwikkeling direct (Leseman, 2013; Pianta et al., 2005; Veen & Slot, 2012). Proceskwaliteit kan ook weer onderscheiden worden in twee aspecten: emotionele kwaliteit en educatieve kwaliteit. Onder

de emotionele kwaliteit vallen positieve en negatieve sfeer, de sensitiviteit van de pedagogische medewerkers, de mate waarin er rekening wordt gehouden met het kind perspectief en de begeleiding van het gedrag van de kinderen. Onder educatieve kwaliteit wordt het faciliteren van leren en ontwikkelen, de kwaliteit van de feedback die gegeven wordt en de stimulatie van de taalontwikkeling verstaan (Pianta et al., 2005; Slot, 2014).

De proceskwaliteit blijkt dus van directe invloed op de ontwikkeling van het kind en de kwaliteit van zorg op de kinderdagverblijven (Tavecchio, 2008). Daarnaast levert het ook een bijdrage aan de ontwikkeling van vaardigheden van het kind (Slot, 2014). Uit onderzoek komt naar voren dat kinderen hogere academische vaardigheden ontwikkelden wanneer ze instructie kregen van hoge kwaliteit en goede band hadden met de pedagogische medewerkers (Howes et al., 2008). Het blijkt dus dat een goede interactie, ondersteuning en aandacht geven aan het kind, stimulatie, responsiviteit en sensitiviteit van positieve invloed zijn op de emotionele en educatieve ontwikkeling (Howes et al., 2008; Sylva et al., 2006; Thomason & La Paro, 2009). Ook blijkt dat pedagogische medewerkers die sensitief zijn, zorgen voor een positieve sfeer, warmte bieden en zorgzaam zijn een goede emotionele ondersteuning kunnen bieden, wat weer geassocieerd is met betere academische prestaties (Hamre & Pianta, 2005). De interactie tussen kinderen en de pedagogische medewerkers werkzaam op voorschoolse opvangvoorzieningen is dus van groot belang (Thomason & La paro, 2009; Slot, 2014). Toch blijkt dat de proceskwaliteit en met name de educatieve kwaliteit verbeterd moet worden (Henrichs & Leseman, 2016; Slot, 2014).

Daarnaast blijkt dat de structurele kwaliteit indirect van invloed is op de ontwikkeling van het kind. In het algemeen geldt dat een hoge structurele kwaliteit zorgt voor een positieve emotionele en educatieve ontwikkeling, dus een positieve proceskwaliteit (Sylva et al., 2006; Slot, 2014). Uit onderzoek blijkt dat het aanbieden van een educatief programma aan kinderen op het kinderdagverblijf positieve resultaten laat zien. Zo blijkt uit het onderzoek van de Haan et al., (2013) dat het aanbieden van activiteiten op het gebied van geletterdheid en wiskunde een positieve invloed heeft op de ontwikkeling van deze vaardigheden. Verder komt naar voren dat educatieve activiteiten in vergelijking met vrij spel van positieve invloed is (Slot, 2014; Veen & Leseman, 2015).

Educatieve programma's

De laatste tijd is er veel aandacht voor de ontwikkeling van speciale programma's voor kinderdagverblijven met educatieve activiteiten, om de structurele kwaliteit en daarmee de proceskwaliteit te verbeteren. (Mashburn et al., 2008; Leseman & Slot, 2014). Uit onderzoek komt naar voren dat kinderen meer leren van begeleid spel door de pedagogische

medewerkers dan van vrij spel (Slot, 2014). Tijdens vrij spel lopen kinderen vaak rond, zijn er minder interacties en is er weinig betrokkenheid van pedagogische medewerkers (Veen & Leseman, 2015). Verder blijkt dat in groepen waar taal- en lees curricula werd aangeboden, de kinderen zich sneller ontwikkelden en betere uitkomsten hadden op taal en geletterdheid dan de controlegroepen (Assel, Landry, Swank, & Gunnewig, 2007). Uit observaties in kinderdagverblijven werd opgemerkt dat er nog te veel tijd besteed wordt aan dagelijkse bezigheden, zoals eten en drinken, waar de kinderen niet veel van leren (Leseman & Slot, 2013). Wanneer er weinig tijd besteed wordt aan educatieve programma's is er weinig vooruitgang te zien in de ontwikkeling van de kinderen, dan wanneer er meer tijd wordt besteed aan educatieve programma's (Burger, 2010; De Haan et al., 2013).

Methode 'Spelend Ontwikkelen'

Een voorbeeld van een educatief programma die door de pedagogen van kinderopvang Bink is ontwikkeld is de methode 'Spelend Ontwikkelen'. Dit ondersteunt de pedagogisch medewerkers in hun werk en verhoogt de kwaliteit van de kinderopvang. Deze methode is gericht op het spelenderwijs stimuleren van alle ontwikkelingsgebieden van de kinderen, namelijk de motorisch-zintuigelijk, cognitief-taal, creatief-beeldend en sociaal-emotioneel gebieden. Er zijn verschillende activiteiten voor peuters vanaf ongeveer 2 jaar en peuters vanaf 3 jaar. Er zijn steeds een aantal weken met herkenbare thema's die dicht bij het kind staan. Met de activiteiten leren de kinderen steeds meer de wereld te begrijpen en verbanden te zien in de wereld om hen heen (Bink Kinderopvang).

Huidig onderzoek

Om deze methode te evalueren en conclusies te trekken met betrekking tot de kwaliteit van het kinderdagverblijf is het belangrijk dat er gekeken wordt naar de voorbereiding, implementatie en uitvoering van de methode (Durlak & Dupre, 2008). In het huidig onderzoek zal onderzocht worden of een betere voorbereiding en uitvoering van de methode 'Spelend Ontwikkelen' een invloed heeft op de proceskwaliteit op de kinderdagverblijven. Dit zal bekeken worden tijdens verschillende activiteiten, omdat hier nog niet veel onderzoek naar gedaan is. Dit heeft tot de volgende onderzoeksvraag geleid: In hoeverre heeft een betere voorbereiding en uitvoering/evaluatie van de methode 'Spelend Ontwikkelen' een invloed op de proceskwaliteit van kinderdagverblijven en peuterspeelzalen? En in hoeverre verschilt deze proceskwaliteit voor verschillende activiteiten? Op basis van de literatuur wordt er verwacht dat een betere voorbereiding en uitvoering van de methode 'Spelend Ontwikkelen' zorgt voor een hogere proceskwaliteit (Leseman & Slot, 2013). Daarnaast wordt verwacht dat er een

hogere educatieve kwaliteit te zien zal zijn bij activiteiten met een educatief karakter, omdat kinderen hier meer van leren (Slot, 2014; Veen & Leseman, 2015).

Methode

Participanten

In totaal zijn er in 40 peutergroepen van de kinderopvang Bink in Hilversum en Soest geobserveerd en vragenlijsten afgenomen, waarvan 26 kinderdagverblijven en 14 peuterspeelzaal groepen. Met behulp van een doelgerichte steekproef zijn de participanten geselecteerd door Stichting Bink. Het aantal kinderen per groep ligt gemiddeld tussen de zeven en zestien, waarbij er tussen de een en drie pedagogische medewerkers werkzaam zijn. De kinderen zijn ongeveer tussen de twee en vier jaar oud. In totaal bestond de steekproef uit 57 pedagogische medewerkers, omdat van elke groep 1 a 2 pedagogische medewerkers de vragenlijsten ingevuld hadden. Van deze steekproef waren 56 vrouw en 1 man. De leeftijden van de pedagogische medewerkers lagen tussen de 23 en 64 jaar, waarbij de gemiddelde leeftijd 42.60 was ($SD=11.81$). Alle pedagogische medewerkers zijn geschoold, waarbij het opleidingsniveau bij 32 van de medewerkers mbo was, 2 hbo en 4 WO. De gemiddelde werkervaring van de pedagogische medewerkers was 16.19 jaar ($SD= 8.53$) en lag tussen de 1 en 45 jaar werkervaring.

Meetinstrumenten

Proceskwaliteit. De proceskwaliteit is gemeten met behulp van de Classroom Assessment Scoring System (CLASS) (La Paro, Hamre, & Pianta, 2012; Slot, 2018). Dit is een instrument om de interacties tussen de pedagogische medewerkers en de kinderen te beoordelen. De CLASS bestaat uit acht dimensies onderverdeeld in twee domeinen. De emotionele kwaliteit omvat vijf dimensies: positief klimaat, negatief klimaat, sensitiviteit van de leider, aandacht voor kind perspectief en begeleiding van gedrag. De educatieve kwaliteit omvat drie dimensies: faciliteren van leren en ontwikkelen, kwaliteit van feedback en stimuleren van taalontwikkeling. Elke dimensie beslaat drie of vier indicatoren die zijn opgebouwd uit concrete gedragsmarkers, zoals glimlachen, oogcontact en taalgebruik. Elke dimensie krijgt een score tussen 1 en 7, waarbij 1 de laagste score is en 7 de hoogste. Hoe hoger de score, hoe hoger de emotionele en educatieve kwaliteit en hoe hoger de proceskwaliteit. Een score van 1 of 2 betekent een lage kwaliteit, een score van 3, 4 of 5 een gemiddelde kwaliteit en een score van 6 of 7 een hoge kwaliteit. De CLASS Toddler is een valide meetinstrument, waardoor deze gebruikt kon worden tijdens de observaties (Slot, 2014; Thomason & La Paro, 2009). Over de betrouwbaarheid is nog niet veel bekend.

Methode ‘Spelend Ontwikkelen’. Om de methode ‘Spelend Ontwikkelen’ te beoordelen werd er gebruik gemaakt van de vragenlijst ‘Implementatie Spelend Ontwikkelen’. Uit deze vragenlijst zijn alleen de twee onderdelen ‘voorbereiding’ en ‘uitvoering/evaluatie’ gebruikt. Het onderdeel ‘voorbereiding’ beslaat vraag 1a tot en met 11 en het onderdeel ‘uitvoering/evaluatie’ beslaat vraag 3a tot en met 3v. De medewerkers moesten bij ‘voorbereiding’ bijvoorbeeld aangeven in hoeverre ze een nieuw thema bespraken en in hoeverre ze bespraken hoe ze activiteiten beter konden uitvoeren. Bij ‘uitvoering/evaluatie’ moesten de medewerkers bijvoorbeeld aangeven in hoeverre ze de andere medewerkers stimuleren om de stappen te volgen die beschreven staan bij de activiteit en in hoeverre ze na afloop evalueren hoe de activiteiten verlopen zijn. Ze konden dit aangeven op een schaal van 1 tot 5, waarbij 1 = nooit, 2 = soms, 3 = regelmatig, 4 = vaak en 5 = altijd. Van al deze vragen werd een gemiddelde score berekend.

Procedure

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, is er gebruik gemaakt van een kwantitatief en toetsend onderzoek. De data zijn verzameld door middel van observaties en vragenlijsten. De pedagogische medewerkers hebben de vragenlijsten ingevuld. Voorafgaand aan de observaties is er toestemming aan de ouders gevraagd door middel van informed consent. De onderzoekers zijn door een gecertificeerde trainer getraind in het gebruik van de CLASS Toddler en hebben een betrouwbaarheidstest gemaakt waar een minimale betrouwbaarheid van 80% werd gesteld. Daarna hebben de onderzoekers in de periode van januari 2018 tot en met maart 2018 geobserveerd in de ochtend op de kinderdagverblijven en peuterspeelzalen. Per ochtend zijn er vier observaties uitgevoerd van ongeveer vijftien minuten bij vier verschillende activiteiten. Deze activiteiten waren een eet- en drink moment, een vrij spel moment, een ‘Spelend Ontwikkelen’ activiteit en een willekeurige activiteit. Daarna zijn de vragenlijsten, observatiegegevens en toestemmingsformulieren verwerkt in SPSS. Hierbij is gebruik gemaakt van een coderingssysteem, zodat de gegevens anoniem verwerkt konden worden.

Data analyse

De scores van de observaties en ingevulde vragenlijsten werden verwerkt in SPSS. Als eerste is het domein ‘negatieve sfeer’ omgepoold. Daarna zijn gemiddelden van de scores van de observaties berekend en zijn er z-scores aangemaakt. Wanneer de respondent bij de vragenlijst meer dan 1/3 van de vragen niet had ingevuld, werd deze niet meegenomen. Bij andere missende waarden werd het gemiddelde geïmputeerd. Daarna werd onderzocht of er werd voldaan aan de assumpties van de lineariteit en normale verdeling. Om te onderzoeken

of er een effect was van de methode ‘Spelend Ontwikkelen’ op de proceskwaliteit is er gebruik gemaakt van een regressieanalyse, waarin alle activiteiten zijn meegenomen. Deze analyse is uitgevoerd voor zowel de emotionele kwaliteit als de educatieve kwaliteit. Dit is aan het einde ook gedaan voor alleen de ‘Spelend Ontwikkelen’ activiteiten. Om daarna te onderzoeken of er verschil zat in de proceskwaliteit tussen de activiteiten is er gebruik gemaakt van een one-way ANOVA, waarbij de z-scores zijn gebruikt. Als bleek dat er een verschil zat tussen de activiteiten, was er vervolgens een post-hoc procedure uitgevoerd om te onderzoeken tussen welke activiteiten dit verschil zat. Dit was ook gedaan voor zowel de emotionele als de educatieve kwaliteit. Resultaten waren significant bij een significantieniveau van .05 (Field, 2013).

Resultaten

Beschrijvende statistiek van de proceskwaliteit

In tabel 1 is de beschrijvende statistiek van de proceskwaliteit te zien. Dit zijn de geaggregeerde scores. Hierbij zijn de twee domeinen emotionele en educatieve kwaliteit weergegeven en de bijbehorende dimensies. Om de interne consistentie van de domeinen te onderzoeken is er een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. De interne consistentie van de emotionele kwaliteit was Cronbach’s $\alpha = .713$. De interne consistentie van de educatieve kwaliteit was Cronbach’s $\alpha = .785$. Dit betekent dat op beide domeinen de dimensies voldoende betrouwbaar samenhangen.

Tabel 1

Beschrijvende Statistiek van de CLASS dimensies en de Proceskwaliteit

CLASS dimensies	<i>n</i>	Min	Max	<i>M</i>	<i>SD</i>
Emotionele kwaliteit	40	4.50	5.95	5.28	0.35
Positief klimaat	40	3.50	6.25	5.41	0.58
Negatief klimaat	40	6.25	7.00	6.86	0.18
Sensitiviteit van de leidster	40	3.75	6.25	5.19	0.63
Aandacht voor kindperspectief	40	2.75	5.25	4.29	0.50
Begeleiding van gedrag	40	3.50	5.75	4.64	0.57
Educatieve proceskwaliteit	40	2.00	3.92	2.80	0.46
Faciliteren van leren en ontwikkelen	40	2.25	4.50	3.29	0.59
Kwaliteit van feedback	40	1.50	3.75	2.38	0.57
Stimuleren van taalontwikkeling	40	2.00	3.75	2.76	0.49

Noot. De negatieve kwaliteit is omgepoold

In tabel 1 is te zien dat de emotionele kwaliteit ($M = 5.28$) hoger is dan de educatieve kwaliteit ($M = 2.80$), waarbij de spreiding van de emotionele kwaliteit ook lager is. De negatieve sfeer scoort het hoogste met een gemiddelde van 6.86, wat hoog is in termen van de CLASS. De spreiding is bij negatieve sfeer ook het laagste. Kwaliteit van feedback heeft het laagste gemiddelde ($M = 2.38$), wat betekent dat het laag scoort in termen van de CLASS.

Beschrijvende statistiek van ‘Spelend Ontwikkelen’

In tabel 2 is de beschrijvende statistiek van de twee subschalen van de vragenlijst over Spelend Ontwikkelen te zien.

Tabel 2

Beschrijvende Statistiek van de Subscales van de methode Spelend Ontwikkelen

Subschalen	<i>n</i>	Min	Max	<i>M</i>	<i>SD</i>
Vorbereiding	32	2.58	5.00	3.58	0.60
Uitvoering en evaluatie	32	2.95	4.40	3.61	0.38

In tabel 2 is te zien dat het aantal lager is dan in tabel 1. Dit komt doordat er groepen zijn geweest die de vragenlijst niet hebben ingevuld. Verder is te zien dat het gemiddelde iets hoger is bij de uitvoering en evaluatie. Zowel bij voorbereiding als bij uitvoering/evaluatie zit het gemiddelde tussen regelmatig en vaak uitvoeren van de stellingen.

Effect van de methode Spelend Ontwikkelen op de proceskwaliteit

Met behulp van een multiple regressieanalyse werd onderzocht wat het effect was van de methode Spelend Ontwikkelen op de proceskwaliteit. De analyses zijn voor zowel de emotionele als de educatieve kwaliteit uitgevoerd. Voor de methode Spelend Ontwikkelen is er gebruik gemaakt van de subschalen voorbereiding en uitvoering/evaluatie. De assumpties van een multiple regressieanalyse zijn gecontroleerd. De data was voldoende lineair en normaal verdeeld. In tabel 3 zijn de resultaten van de regressieanalyse weergegeven.

Tabel 3

Multiple regressieanalyse van de Voorbereiding en Uitvoering/evaluatie op de Emotionele Kwaliteit en de Educatieve Kwaliteit.

	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>p</i>	<i>95% BI</i>
Emotionele kwaliteit				
Voorbereiding	.248	.094	.013	.056-.441
Uitvoering en evaluatie	.194	.163	.542	-.139-.527
Educatieve kwaliteit				
Voorbereiding	.284	.504	.050	.000-.567
Uitvoering en evaluatie	.089	.236	.710	-.393-.571

Uit de resultaten is gebleken dat er een significant verband is tussen voorbereiding en emotionele kwaliteit en voorbereiding en educatieve kwaliteit. Daarentegen is gebleken dat er geen significant effect was tussen uitvoering/evaluatie en emotionele kwaliteit en uitvoering/evaluatie en educatieve kwaliteit.

Proceskwaliteit per activiteit

In tabel 4 is de beschrijvende statistiek te zien van de proceskwaliteit voor de verschillende activiteiten.

Tabel 4

Beschrijvende Statistiek van de Proceskwaliteit voor de Activiteiten

	<i>n</i>	Emotionele kwaliteit				Educatieve kwaliteit			
		Min	Max	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max	<i>M</i>	<i>SD</i>
Vrij spel	60	4.00	6.20	5.34	0.57	1.67	4.67	2.72	0.62
Eten en drinken	44	3.80	6.20	5.14	0.53	1.33	4.33	2.57	0.61
Gerichte activiteit	56	3.80	6.20	5.33	0.48	1.33	5.33	3.09	0.90

In tabel 4 is te zien dat bij de emotionele kwaliteit de activiteit eten en drinken het laagste scoort ($M = 5.14$). Bij de educatieve kwaliteit scoort de activiteit eten en drinken ook het laagste ($M = 2.57$). De gerichte activiteit scoort het hoogste ($M = 3.09$) bij de educatieve kwaliteit, wat midden is in termen van de CLASS.

Uit de resultaten van de emotionele kwaliteit blijkt dat er een statistisch significant verschil zit tussen de drie activiteiten voor de ($F = 5.55, p = .005$). Er is sprake van gelijkheid in varianties, waardoor er gebruik wordt gemaakt van de PostHoc procedure Bonferroni. Uit deze analyse blijkt dat eet- en drinkmomenten significant lager scoren op emotionele kwaliteit in vergelijking met vrij spel momenten ($p=.019$) en gerichte activiteiten ($p=.007$). De emotionele kwaliteit was niet significant verschillend tijdens vrij spelmomenten en gerichte activiteiten ($p=1.000$).

Er is ook een statistisch significant verschil te zien bij de educatieve kwaliteit ($F = 12.07, p = <.000$). Bij de educatieve kwaliteit is er geen gelijkheid in varianties, waardoor er gebruik is gemaakt van de PostHoc procedure GamesHowell. Uit deze analyse blijkt dat de gerichte activiteit significant hoger scoort op educatieve kwaliteit in vergelijking met eet- en drinkmomenten ($p=<.000$) en vrij spel momenten ($p=.019$). De educatieve kwaliteit was niet significant verschillend tijdens eet- en drinkmomenten en vrij spelmomenten ($p=.077$).

Effect van de methode Spelend Ontwikkelen op de proceskwaliteit van de gerichte activiteit

Met behulp van een multiple regressieanalyse werd ook onderzocht wat het effect was van de methode Spelend Ontwikkelen op de proceskwaliteit van alleen de activiteiten uit de methode Spelend Ontwikkelen. Dit werd ook voor zowel de emotionele als educatieve kwaliteit uitgevoerd en de subschalen voorbereiding en uitvoering/evaluatie. In tabel 5 zijn de resultaten weergegeven.

Tabel 5

Multiple regressieanalyse van de Voorbereiding en Uitvoering/evaluatie op de Emotionele Kwaliteit en de Educatieve Kwaliteit voor de Gerichte activiteiten

	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>p</i>	<i>95% BI</i>
Emotionele kwaliteit				
Vorbereiding	.236	.144	.114	-.061-.532
Uitvoering en evaluatie	.297	.237	.221	-.190-.784
Educatieve kwaliteit				
Vorbereiding	.039	.283	.890	-.542-.621
Uitvoering en evaluatie	.127	.455	.783	-.809-1.062

Uit de resultaten is gebleken dat er geen significant effect te zien was tussen zowel de voorbereiding en uitvoering/analyse en de emotionele en educatieve kwaliteit.

Discussie

Uit de Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang blijkt dat er nog steeds ruimte is voor verbetering van de kwaliteit van voorschoolse opvangvoorzieningen (Slot et al., 2018). Uit onderzoek komt naar voren dat er een verschil blijft tussen de emotionele en educatieve kwaliteit, waarbij de educatieve kwaliteit achterloopt (Henrichs & Leseman, 2016; Slot et al., 2018). Om deze educatieve kwaliteit te verbeteren worden er speciale programma's ontwikkeld, waaronder de methode 'Spelend Ontwikkelen' (Bink kinderopvang). Uit onderzoek blijkt namelijk dat het aanbieden van een educatief programma aan kinderen op het kinderdagverblijf positieve resultaten laat zien en dat hierin een verschil zit met bijvoorbeeld vrij spel en eten en drinken (Haan et al., 2013; Slot, 2014). Daarom is er in huidig onderzoek onderzocht wat het effect is van de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van de methode 'Spelend Ontwikkelen' op de proceskwaliteit van kinderdagverblijven. Verder is onderzocht of er een verschil in de proceskwaliteit te zien was voor de verschillende activiteiten.

Als eerste komt uit huidig onderzoek ook naar voren dat de resultaten van de emotionele kwaliteit hoger liggen dan van de educatieve kwaliteit. De emotionele kwaliteit scoort hoog op de CLASS en de educatieve kwaliteit tussen laag en midden. Dit betekent dat op kinderdagverblijven meer aandacht wordt besteed aan de sfeer, de sensitiviteit, het kindperspectief en de gedragsregulatie dan aan het faciliteren van leren en ontwikkelen, de kwaliteit van feedback en de taalstimulatie. Doordat een hoge kwaliteit positieve resultaten laat zien bij kinderen zal de educatieve kwaliteit verbeterd moeten worden en vooral de kwaliteit van feedback.

Als tweede blijkt uit de beschrijvende statistiek van 'Spelend Ontwikkelen' dat zowel de voorbereiding als de uitvoering en evaluatie tussen regelmatig en vaak scoort. Dit betekent dat de stellingen die hieronder vallen regelmatig tot vaak uitgevoerd worden. Bij de voorbereiding van de activiteiten bespreken pm'ers bijvoorbeeld regelmatig tot vaak het thema, bedenken ze hoe ze de activiteiten bij de leefwereld van de kinderen kunnen aansluiten en kijken ze bij elkaar mee hoe ze de activiteiten uitvoeren. Bij de uitvoering en evaluatie stimuleren ze bijvoorbeeld elkaar regelmatig tot vaak om de stappen te volgen die beschreven staan, moedigen ze elkaar aan om hun eigen draai te geven aan de activiteit en bespreken ze welke verbeteringen er zijn bij de activiteiten.

Na deze beschrijvende statistiek is onderzocht of er een effect is van deze voorbereiding en uitvoering/evaluatie op de proceskwaliteit van alle activiteiten op de kinderdagverblijven. Uit de resultaten blijkt dat er een significant effect is van de voorbereiding op zowel de emotionele als de educatieve kwaliteit. Wanneer de stellingen van

de voorbereiding vaker uitgevoerd worden, zal de proceskwaliteit hoger zijn. Dit komt overeen met de hypothese en literatuur (De Haan et al., 2013; Leseman & Slot, 2013). Daarentegen blijkt ook dat de uitvoering en evaluatie geen significant effect heeft op de proceskwaliteit. Dit komt niet overeen met de hypothese en literatuur. Een verklaring hiervoor kan zijn dat wanneer er weinig ondersteuning is bij de uitvoering en evaluatie de activiteit toch goed verloopt, doordat ze wel de algemene richtlijnen weten en ze daarmee kunnen improviseren. Hierdoor is er dan geen verschil te zien op de proceskwaliteit tussen weinig en veel ondersteuning tijdens de uitvoering en evaluatie.

Daarna is onderzocht of de proceskwaliteit verschilde tussen de activiteiten vrij spel, eten en drinken en de gerichte activiteit. Uit de resultaten blijkt dat bij de emotionele kwaliteit de kwaliteit lager is bij eet- en drinkmoment dan bij vrij spel en de gerichte activiteit. Tussen vrij spel en de gerichte activiteit is er geen significant verschil te zien. Een verklaring voor de lagere emotionele kwaliteit bij het eet- en drinkmoment kan zijn dat bij dit moment er minder aandacht is voor kindperspectief, doordat de kinderen aan tafel moeten blijven zitten en er minder aandacht is voor de verantwoordelijkheid van het kind. Daarnaast is er vaak geen eigen inbreng van het kind (La Paro, Hamre, & Pianta, 2012). Verder blijkt uit de resultaten bij de educatieve kwaliteit dat de kwaliteit hoger is voor de gerichte activiteit dan voor het eet- en drinkmoment en vrij spel. Dit komt overeen met de hypothese dat de kwaliteit hoger zal zijn bij educatieve activiteiten, doordat kinderen hier meer van leren (Slot, 2014). De verklaring hiervoor is dan ook dat er bij de gerichte activiteit meer aandacht wordt besteed aan het leren en ontdekken en dat er meer informatie verschaft wordt, waarbij er sprake is van uitwisseling over en weer tussen de pm'ers en de kinderen (Slot, 2014; Veen & Leseman, 2015). Verder zouden de pm'ers het vrij spel en het eet- en drinkmoment minder als een educatief moment kunnen zien, waardoor er bij deze momenten minder aandacht aan besteed wordt (Helmerhorst, Riksen-Walraven, Gevers Deynoot-Schaub, Tavecchio, & Fukkink, 2015; Veen & Leseman, 2015). Een verbetering op de kinderdagverblijven zou dus zijn om tijdens het vrij spel moment en het eet- en drinkmoment meer aandacht te besteden aan de educatieve kwaliteit. Hiermee wordt de proceskwaliteit verbeterd en zorgt voor een effect op de ontwikkeling van het kind (Burchinal et al., 2016; Fukkink, Gevers Deynoot-Schaub, Helmerhorst, Bollen, & Riksen-Walraven, 2013; Slot, 2018).

Wanneer het effect van voorbereiding en uitvoering op de proceskwaliteit alleen onderzocht werd met de 'Spelend Ontwikkelen' activiteit komt naar voren dat er helemaal geen significant effect meer te zien is. Dit komt niet overeen met de hypothese dat een betere implementatie van een educatief programma zorgt voor een positievere proceskwaliteit (De

Haan et al., 2013; Durlak & Dupre, 2008; Leseman & Slot, 2013). Een verklaring voor het verschil kan zijn dat wanneer er een betere voorbereiding van de ‘Spelend Ontwikkelen’ activiteiten is, pedagogisch medewerkers dit meenemen in de andere momenten op de dag, waardoor bij alleen de ‘Spelend Ontwikkelen’ activiteiten geen resultaat meer te zien is. Daarnaast kan het ook komen doordat ze bij weinig voorbereiding van de activiteit wel de algemene richtlijnen weten en ze kunnen improviseren, waardoor de activiteit toch een hoge kwaliteit heeft. Er zou verder onderzoek gedaan kunnen worden met behulp van controlegroepen die geen gebruik maken van de methode, zodat de effectiviteit van ‘Spelend Ontwikkelen’ beter onderzocht kan worden.

Huidig onderzoek bevat een aantal limitaties en sterke punten. Een limitatie is de grootte van de steekproef. De steekproef bestond maar uit 40 locaties, wat een kleine steekproef is en wat gezorgd kan hebben voor geen significante resultaten. Als laatste zijn de observaties in een bepaalde regio uitgevoerd, waardoor de resultaten niet op heel Nederland van toepassing is. Toekomstig onderzoek zou dus met meer deelnemende voorschoolse opvangvoorzieningen uitgevoerd moeten worden. Naast deze limitaties zijn er ook sterke punten aan huidig onderzoek. Ten eerste zijn de observaties uitgevoerd met een valide meetinstrument. Daarnaast waren de onderzoekers getraind in het uitvoeren en beoordelen van de observaties aan de hand van CLASS met bijbehorende handleiding en werden alle observaties in de ochtend uitgevoerd.

Uit huidig onderzoek kan geconcludeerd worden dat de emotionele kwaliteit hoger is dan de educatieve kwaliteit op kinderdagverblijven. Daarnaast zorgt een betere voorbereiding van activiteiten voor een hogere proceskwaliteit, maar een betere uitvoering en evaluatie heeft geen effect op de proceskwaliteit. Wanneer er alleen naar de ‘Spelend Ontwikkelen’ activiteiten wordt gekeken heeft zowel een betere voorbereiding als een betere uitvoering en evaluatie geen invloed op de proceskwaliteit. Als laatst is gebleken dat de emotionele kwaliteit het laagste is voor eet- en drinkmomenten en dat de educatieve kwaliteit het hoogste is voor gerichte activiteiten. Het is daarom belangrijk dat er meer onderzoek gedaan wordt naar een betere implementatie van de methode ‘Spelend Ontwikkelen’. Daarnaast zal er meer aandacht besteed moeten worden aan de educatieve kwaliteit op kinderdagverblijven, zodat de ontwikkeling van kinderen verbeterd zal worden en ze op latere leeftijd hogere resultaten zullen halen (Vandell, Belsky, Burchinal, Steinberg, & Vandergrift, 2010). Dit kan gedaan worden door meer gelegenheid aan de kinderen te bieden voor ontdekken en leren, informatie te geven en verbanden te leggen, de kwaliteit van feedback te verhogen, meer uitwisseling

over en weer te hebben met de kinderen, alle handelingen te benoemen en een verscheidenheid aan vocabulaire te hebben (La Paro, Hamre, & Pianta, 2012).

Literatuur

- Assel, M. A., Landry, S. H., Swank, P. R., & Gunnewig, S. (2007). An evaluation of curriculum, setting, and mentoring of children enrolled in pre-kindergarten. *Reading and Writing, 20*, 463-494. doi: 10.1007/s11145-006-9039-5
- Bink Kinderopvang. (z.d). *Dreumes en peuter: spelend ontwikkelen*. Geraadpleegd op 26 oktober 2018 van <https://binkkinderopvang.nl/opvang/kinderdagverblijf/dreumes-en-peuter-spelend-ontwikkelen/>
- Burchinal, M., Xue, Y., Auger, A., Tien, H.C., Mashburn, A., Peisner-Feinberg, E., ... Tarullo, L. (2016) Quality thresholds, features, and dosage in early care and education: Secondary data analyses of child outcomes: III. Testing for quality thresholds and features in early care and education. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 81* (2), 46-63. doi:10.1111/mono.12238
- Burger, K. (2010). How does early childhood care and education affect cognitive development? An international review of the effects of early interventions for children from different social backgrounds. *Early Childhood Research Quarterly, 25*(2), 140- 165. doi: 10.1016/j.ecresq.2009.11.001
- Centraal Bureau van de Statistiek [CBS]. (2018). Formele kinderopvang, kinderen, uren, soort opvang, regio. Geraadpleegd op 26 oktober 2018, van <http://jeugdstatline.cbs.nl/Jeugdmonitor/publication/?DM=SLNL&PA=20214NED&D1=0&D2=1&D3=0&D4=0&D5=8-10&HDR=T,G2,G1&STB=G3,G4&CHARTTYPE=1&VW=T>
- De Haan, A., Elbers, E., Hoofs, H., & Leseman, P. (2013). Targeted versus mixed preschools and kindergartens: effects of class composition and teacher-managed activities on disadvantaged children's emergent academic skills. *School Effectiveness and School Improvement, 24*(2), 177- 194. doi:10.1080/09243453.2012.749792
- Durlak, J. A., & DuPre, E. P. (2008). Implementation matters: A review of research on the influence of implementation on program outcomes and the factors affecting implementation. *American Journal of Community Psychology, 41*(3-4), 327-350. doi: 10.1007/s10464-008-9165-0
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using SPSS* (4th ed.). London: SAGE.
- Fukkink, R. G., Gevers Deynoot-Schaub, M. J. J. M., Helmerhorst, K. O. W., Bollen, I., & Riksen-Walraven, J. M. A. (2013). *Pedagogische kwaliteit van de kinderopvang voor 0- tot 4-jarigen in Nederlandse kinderdagverblijven in 2012*. Amsterdam, Nederland: NCKO.

- Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2005). Can instructional and emotional support in the first grade classroom make a difference for children at risk of school failure? *Child Development, 76*, 949–967. doi: 10.1111=j.1467-8624.2005.00889.x
- Helmerhorst, K. O., Riksen-Walraven, J. M. A., Gevers Deynoot-Schaub, M. J., Tavecchio, L. W., & Fukkink, R. G. (2015). Child care quality in the Netherlands over the years: A closer look. *Early Education and Development, 26*(1), 89-105. doi:10.1080/10409289.2014.948784
- Henrichs, L., & Leseman, P. P. M. (2016). *Wetenschap en werkveld ontmoeten elkaar in actieonderzoek*. Onderzoeksrapport VVE Utrecht 2012-2015. Universiteit Utrecht.
- Howes, C., Burchinal, M., Pianta, R., Bryant, D., Early, D., Clifford, R., & Barbarin, O. (2008). Ready to learn? Children's pre-academic achievement in pre-kindergarten programs. *Early Childhood Research Quarterly, 23*, 27-50. doi: 10.1016/j.ecresq.2007.05.002
- La Paro, K. M., Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2012). *Classroom assessment scoring system (CLASS) manual, toddler*. Paul H. Brookes Publishing Company.
- Leseman, P.P.M., & Slot, P.L. (2013). *Kwaliteit en curriculum van voorschoolse opvang en educatie in Nederland: relaties met structurele kenmerken, organisatiekenmerken en gebruik educatieve programma's* (Rapport BOPO). Utrecht: Afdeling Orthopedagogiek, Universiteit Utrecht.
- Mashburn, A. J., Pianta, R. C., Hamre, B. K., Downer, J. T., Barbarin, O. A., Bryant, D., . . . Howes, C. (2008). Measures of classroom quality in prekindergarten and children's development of academic, language, and social skills. *Child Development, 79*, 732–749. doi: 10.1111/j.1467-8624.2008.01154.x
- Pianta, R., Burchinal, M., Bryant, D., Clifford, R., Early, D., & Barbarin, O. (2005). Features of pre-kindergarten programs, classrooms, and teachers: Do they predict observed classroom quality and child–teacher interactions? *Applied Developmental Science, 9*, 144-159. doi:10.1207/s1532480xads0903_2
- Slot, P. L. (2014). *Early childhood education and care in the Netherlands. Quality, curriculum, and relations with child development*. Utrecht, Nederland: Dissertatie Universiteit Utrecht.
- Slot, P. L. (2015). Het verband tussen structurele en proceskwaliteit is niet lineair! *Beleid Bestuur Management & Pedagogiek in de Kinderopvang, 5*, 28-32.
- Slot, P. (2018). Structural characteristics and process quality in early childhood education and care. doi: 10.1787/edaf3793-en

- Slot, P., Jepma, IJ., Muller, P., Romijn, B., Leseman, P. (2018). *Kwaliteit van de Nederlandse kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang. Meting 2017 en 2018*. Utrecht, Nederland: LKK
- Sylva, K., Siraj-Blatchford, I., Taggart, B., Sammons, P., Melhuish, E., Elliot, K., & Totsika, V. (2006). Capturing quality in early childhood through environmental rating scales. *Early Childhood Research Quarterly*, *21*, 76-92. doi: 10.1016/j.ecresq.2006.01.003
- Tavecchio, L. (2008). Succesfactoren in programma's op het gebied van voor-en vroegschoolse educatie. *Kind en Adolescent Review*, *15*(3), 353-365.
- Thomason, A. C., & La Paro, K. M. (2009). Measuring the quality of teacher-child interactions in toddler child care. *Early Education and Development*, *20*(2), 285-304. doi: 10.1080/10409280902773351
- Vandell, D. L., Belsky, J., Burchinal, M., Steinberg, L., Vandergrift, N. (2010). Do effects of early child care extend to age 15 years? Results from the NICHD study of early child care and youth development. *Child Development*, *81*(3), 737-756. doi: 10.1111/j.1467-8624.2010.01431.x
- Veen, A., & Leseman, P. (2015). *Pre-COOL cohortonderzoek. Resultaten over de voorschoolse periode*. Nederland, Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Veen, A., & Slot, P. L. (2012). *Kenmerken en kwaliteit van voorschoolse voorzieningen. Resultaten van de eerste meting van het cohortonderzoek pre-COOL. Symposium*. Nederland, Wageningen: Onderwijsresearchdagen.